

УДК: 633.854.78

**ПЕРСПЕКТИВИ І ПЕРЕВАГИ ВИРОБНИЦТВА
ВИСОКООЛЕЇНОВОГО СОНЯШНИКУ**

Заудальський А.О., здобувач вищої освіти, А 4/2,

Тупчій Д. Ю., здобувач вищої освіти, А 4/2,

Наукові керівники: Гамаюнова В.В., д.с.-г.н., професор,

Хоненко Л. Г, к.с.-г.н., доцент

Миколаївський державний аграрний університет

Соняшник – це основне джерело олійної сировини в Україні. За посівними площами та валовим збором насіння наша держава знаходиться у першій чверті країн світу. Високий рівень технологічності процесу вирощування, помірний рівень виробничих витрат, висока рентабельність та добра ліквідність продукції обумовили суттєве збільшення посівних площ цієї культури (до 6 млн га).

Рослинна олія має доволі складний набір різних жирних кислот, до яких належить олеїнова кислота й незамінні для людини Омега-3 і Омега-6. Останні беруть участь у будівництві міжклітинних мембран і полегшують виведення з організму надлишку холестерину. Наявність цих жирних кислот, їхня збалансованість у складі олії і визначають корисність продукту. Як встановлено численними дослідженнями, надлишок лінолевої кислоти, а її у традиційному соняшнику більше, ніж потрібно живому організму для побудови ліпідів, негативно впливає на імунітет і призводить до різних хвороб, у тому числі невиліковних. В той же час високоолеїнова соняшникова олія має найвищий вмісту олії олеїнової кислоти Омега 9 (понад 82 %) і вітаміну Е (45 мг/100 г), природного антиоксиданту, що зміцнює імунітет людини, зменшує ризик виникнення ракових захворювань і захворювань серцево-судинної системи, які на сьогоднішній день є основною

причиною смертності серед населення. Саме тому останнім часом у Західній Європі та Північній Америці пропагують здорове й корисне харчування на основі використання рослинної олії з високим вмістом олеїнової кислоти.

За останні 15–17 років наша країна перетворилася з експортера насіння соняшнику в найбільшого виробника і експортера соняшникової олії (більш ніж 50 % частка світового ринку). Але потрібно не забувати про конкуренцію, перш за все, з боку виробників пальмової та соєвої олії, собівартість виробництва яких має тенденцію до зниження. Дуже важливо для нас захистити на світовому ринку український соняшник, щоб наша країна могла мати стабільну частку в міжнародному виробництві та експорті олії. Одне з рішень – високоолеїновий соняшник, жирнокислотна композиція якого дозволить збільшити конкурентоспроможність нашої держави [1]. Попит на сьогоднішній день формується, в основному, країнами Євросоюзу і у найближчому майбутньому очікується його підвищення у зв'язку із запровадженням обов'язкового маркування продуктів із зазначенням джерела олії. Для виробників соняшнику в Україні це унікальна можливість одержати додатковий прибуток із кожного гектара без додаткових витрат, а також застрахуватися від коливань цін на продукцію [2].

Зараз найбільшими виробниками високоолеїнових культур є США та країни Європи. Саме в них надзвичайно високий відсоток площ під високоолеїновими культурами: в США до 100%, у Франції і Португалії 60% та 41% відповідно. Лідерами експорту високоолеїнової соняшникової олії є Нідерланди (22%), Великобританія (19%), Італія (16%) та Іспанія (13%). З одного боку, це свідчить про надзвичайну розвиненість ринку, з іншої – потенціал для росту майже вичерпано, в той час як попит постійно зростає. Цей попит можуть задовольнити країни, ринки яких мають великий потенціал для розвитку високоолеїнових культур: Аргентина та держави СНД [1].

За останні три роки в Україні спостерігається поступова тенденція до збільшення частки високоолеїнових культур у загальній площі під соняшник: за цей час вона збільшилася на 1,4%, а в натуральному вираженні ріст склав 110 тис. га та сягнув 260 тис. га – збільшення майже в 2 рази[3]. Реальний сегмент високоолеїнового соняшнику може сягати до 1 млн га посівних площ.

Збільшення площ під високоолеїновим соняшником стримує низька матеріальна зацікавленість, перші сорти та гібриди були нестабільними і недостатньо врожайними, з низькою толерантністю до хвороб і рослин-паразитів (вовчка) і за цими параметрами суттєво поступалися традиційному (лінолевому) соняшнику.

На сьогоднішній день одним із чинників, що стримують зростання посівних площ під високоолеїновим соняшником, є і недостатній рівень інформованості населення про переваги високоолеїнової олії, консервативність виробників щодо традиційної технології. Але в останні роки, завдяки правильному використанню добрив та більш ретельному добору гібридів, спостерігається підвищення врожайності в середньому з 0,9 до 2,2 т/га.

Найближчим часом прогнозується швидке зростання виробництва високоолеїнового соняшнику відповідно до світових тенденцій із зростаючих потреб з боку України та Західної Європи. Потужним стимулом для зростання площ високоолеїнового соняшнику в світі є придатність його переробки на біодизель. Високоолеїновий соняшник стає реальною альтернативою ріпаку, особливо для регіонів із низьким вологим забезпеченням і високими температурами. Тому розвиток високоолеїнового сегмента виглядає вельми перспективним напрямком, тим більше, що найкращі сучасні високоолеїнові гібриди не поступаються за врожайністю традиційним.

Значний внесок щодо популяризації вирощування високоолеїнового соняшнику в Україні має компанія «Сингента»,

яка є партнером виробників насіння соняшнику і олій, надаючи високопродуктивні гібриди, забезпечуючи технічну підтримку та повну систему захисту посівів високоолеїнового соняшнику [1]. Тому, одним із основних завдань сучасного сільськогосподарського виробництва є пошук нових шляхів і способів підвищення врожайності і якості продукції.

Потенційна продуктивність сучасних гібридів соняшнику може сягати до 5,0 т/га за високої культури землеробства. Для отримання високого рівня урожайності та якості насіння високоолеїнових гібридів соняшнику необхідний комплексний підхід. Ефективним засобом вирішення цих питань є екологізація виробництва. Насамперед необхідно зменшити питому вагу цієї культури у структурі посівних площ, оптимізувати структуру попередників під усі культури сівозміни, забезпечити просторову ізоляцію від посівів традиційного соняшнику, зробити сортозаміну високоолеїнових гібридів, оптимізувати систему живлення та захисту.

За результатами наших виробничих досліджень упродовж 2016–2017 рр. у фермерському господарстві (зона Сухого Степу) за вирощування гібридів Баяно і Флоріміс на помірному фоні живлення урожайність варіювала в межах 1,7–2,0 т/га за рівня рентабельності 59,9–75,2 %. За вирощування гібриду НК Конді в умовах фермерського господарства «Діалекс» Первомайського району (зона південного Лісостепу) в межах 2,9–3,5 т/га. Заміна зазначених гібридів на дійсно високоолеїнові сучасні гібриди дозволить істотно підвищити рентабельність їх виробництва за рахунок доплати, яка становить 25 доларів за тону.

Ситуація попиту на ринках Миколаївщини на насіння високоолеїнових гібридів соняшнику на даний момент є досить привабливою. Але необхідно враховувати і загрози:

- несприятливі погодні умови, що може негативно впливати на рівень формування урожайності та якості насіння гібридів соняшнику;
- зростання цін на енергоносії;

- сезонні коливання реалізаційної ціни.

Впровадження еколого-безпечної технології вирощування високоолеїнових гібридів соняшнику сприятиме покращенню технологічних параметрів олії (тривалість строку зберігання до 4 років), забезпеченню населення високоякісною екологічно-чистою продукцією, що є одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Список використаної літератури

1. Виробництво високоолеїнових культур в Україні: перспективи та розвиток / [Електронний ресурс]. – Електрон. Текст. Дані. – Режим доступу :<http://www.bakertilly.ua/news/id1266>Дата останнього доступу : 11.08.17. – Назва з екрану.

2. Високоолеїновий соняшник / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.syngenta.ua/news/sonyashnik/visokooleyinoviyy-sonyashnik> Дата останнього доступу : 20.09.17. – Назва з екрану.

3. Україна збільшує виробництво високоолеїнового соняшника [Електронний ресурс]. – Електрон. Текст. Дані. – Режим доступу: <http://propozitsiya.com/ua/ukrayina-zbilshuie-virobnictvo-visokooleyinovogo-sonyashnika> Дата останнього доступу : 15.08.17. – Назва з екрану.